

Hoca Ahmed Yesevî'de Yanlış Bilinenler

Erdoğan Aslıyüce

e_asliyuce@yahoo.com | yesevidergisi@gmail.com

Doğum Yeri: Sayram'dır

Hoca Ahmed Yesevi ve ilgili bir çokları doğum yerinin ve doğum tarihinin bilinmediğini ifade ederler. Ancak hiçte öyle değildir.

Doğum yeri Güneybatı Kazakistan'ın Çim kenti eyâletinin 12 km doğusundaki **Sayram**'dır.

Çünkü Sayram Hoca Ahmed Yesevi'nin babası Şeyh İbrahim'in mekânıdır.¹

Bu sebeple Ahmed'de burada doğmuştur. Annesi de Şeyh İbrahim'in halifelerinden Şeyh Musa'nın kızı Ayşe Hatun'dur. **Hoca Ahmed Yesevî'nin Sayram'daki yerli Türk ailesinden çıktığı söylenir.** (Türkeş boyundan)²

Sayram kasabası, **İsficab** veya **Akşehir** isimleriyle de meşhur olup o sıralarda İslâm kültürünün muhim bir mevki idi. Bu kasabada Türkler ve İranlılar yaşamakta idiler.³

Sayram, Seyhun Nehri'nin sağ düzlüklerindedir. Türk tarihinde sık sık ismi geçen Tarım Havzası'ndaki Şahyar Nehrine dökülen Karasu üzerinde küçük bir kasaba idi. İslam Coğrafyacılarına Sayram aynı zamanda İsbicab / İsficab adını taşıyordu. Zeki Velidi Toğan, kelimenin aslının Sefid-Ab olduğunu bunun da **Aksu**, manasına geldiğini yazmaktadır.⁴

Yine Z.V.Togan "Kırk kapılı Sayram"⁵ ifadesini kullanır.

Yesi = Türkistan

Reşidüddin'in eseri: Camiü't Tevarih'te Oğuzhan'ın Türkistan'ın tamamını ele geçirdiği kaydedilmektedir.⁶

Kitâb-ı Cihan-Numa'da "Şimdiki halde ona Türkistan dirler, vardı arz-Yesi'de karar tutdı."⁷

XI. yüzyılda, **İbrahim Ata**, Kara Can Ana, Latif Ata ve Mustafa Kutlu Ata Türbeleri, Yesi'ye manevi bir güzellik kazandırmaktaydı. Emir Timur seferleri

sırasında Yesi'den geçmiş ve bazı mübarek makamları ziyaret etmişti.⁸

“On yedimde Türkistan’da (Yesi’de) bulundum işte” ifadesiyle Sayram’dan, Yesi’ye gidişini söylüyor. Ahmed Yesevi.

Arslan Baba İle Buluşması

Hoca Ahmed Yesevi Divan – Hikmet’te;

“Yedi Yaşta Arslan Baba’m arayıp buldu;

Gördüğü her sırrı perde ile sarıp örttü;

“Allah’a hamd olsun gördüm” dedi, izim öptü.”¹⁰

Menkıbeye göre, Arslan Baba, sahabilerin ileri gelenlerindendi. Peygamberimizin emanet ettiği hurmayı Sayram’da küçük Ahmet’i bulmuş ve emaneti teslim etmiş. Tarih: 1110 veya 1111’dir.

Doğum Tarihi: 1103/1104

1993 yılı dünya **“Hoca Ahmed Yesevi’nin doğumunun 900 yılı ilân edilmesinden dolayı kolayca kaçılarak 1093’ü Hoca Ahmed Yesevi’nin doğumu olarak kabul görmüştür.**

Hoca Ahmed Yesevi Divan-ı Hikmet’te

- **Altmış üç de nida geldi; kul yere gir;**

- **Hem canımın, cananımın, canını ver.**

- **Hu kılıcını ele alğı nefsini kır!**

- **Bir ve Var’ım, didarın görür müyüm.”**¹¹

İfadeleriyle **63 yaşında** mescidinde kazdırdığı çile haneye giriyor. **1166/67 tarihleri H. Ahmed Yesevi’nin ölüm tarihi değil çilehaneye giriş tarihidir.** Bu tarihten geriye doğru gittiğimiz de doğum tarihi de belirlenmiş olur.

Ahmet; ilk tahsilini Hanefi **fâkihi Bahaaddin İsfı-cabî**’den alır.¹²

Buhara – Hemedânî

Hoca Ahmed Yesevi, Divan-ı Hikmetinde

“Ben yirmi yedi yaşta piri buldum;

Gördüğüm her sırrı perde ile sarıp örttüm”¹³

İfadesiyle Yusuf Hemadanî’ye 27 yaşında intisap ettiğini söylüyor.

Yesevi,

“Otuz yaşta odun kılıp yandırdılar

Hep Ulular yığılıp dünya koydurdular

Hoca Ahmed Yesevi’nin Annesi Ayşe Hatun Karaşaş Ana Türbesi’de Sayram ilçesinde Cuma Mescidi haziresindedir. Ahmet Yesevi YEDİ yaşında babasını kaybedince Annesi Sayram merkezine gelip kardeşleri Mustafakulu ve Latif Ata’nın kabirleri de aynı hazirededir.

Vurup söğüp yalnız hakk’ı sevdirdiler.

O sebepten Hakk’a sığınıp geldim işte”¹⁴

Pilyev’de Yesevi’nin ifade ettiği gibi **“Yesevi 30 yaşında** artık onun (Yusuf Hemadanî) **halifesidir.** Buhara’daki tarikatin başındadır. **34 yaşında** ise onun meşhur âlim, mütekellim, fakih, derecesine yükseldiğini **35 yaşında** Şeyh’in izniyle Yesi’ye döndüğünü ve orada **Kıpçak, Oğuz ve Karlukların** piri olduğunu ve böylece Türk tasavvuf ekolünün kurucusu olduğunu.¹⁵

“Otuz üçte saki olup mey dağıttım.”¹⁶

“Otuz dörtte âlim olup bilen oldum;”¹⁷

“Otuz beşte mescide girip gün geçirdim;”¹⁸

Yukarıdaki 33, 34, 35. yaşları için söylediği mısralar.

Çilehane

Hoca Ahmed Yesevi Divan-ı Hikmet’inde Çilehaneye girişini:

“Altmış üçte nide geldi: Kul yere gir;”¹⁹

“Ölmeden önce can vermenin derdini çektim”²⁰

* * *

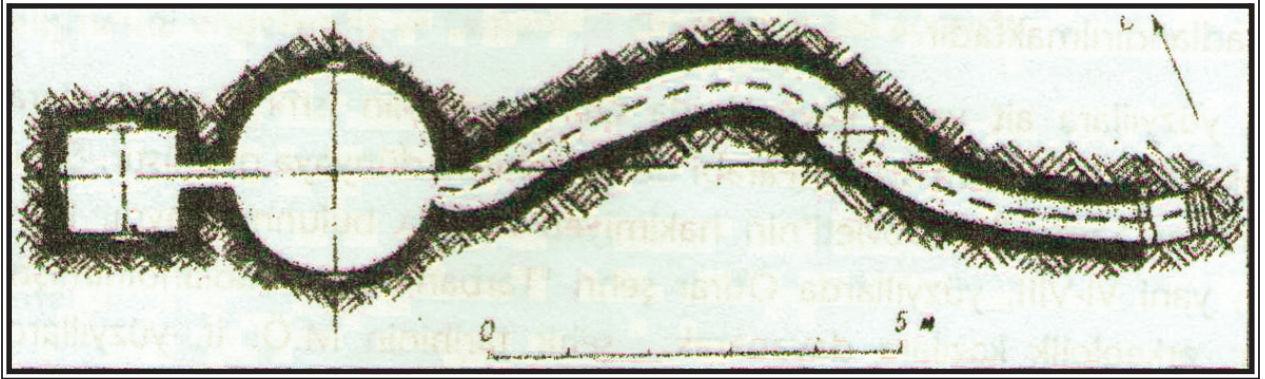
“Kadir Rabb’im kudret ile nazar kıldı;

Mutlu olup yer altına girdim işte.

Garip kulun bu dünyadan göçüp gitti;

Mahrem olup yer altına girdim işte”²¹

Hoca Ahmed Yesevi'nin Çilehanesinin krokisi

Hoca Ahmed Yesevi Hazretleri 63 yaşına eriştiğinde yani Hz. Peygamberimizin vefat yaşına geldiğinde, ona olan derin sevgisi ve hürmeti sebebiyle matem tutmak için bu yer altındaki; giriş genişliği 40 cm kapısı 1.20x1.20m boyundaki çilehaneye giriyor.

Çilehane'nin gerisinde bir de mescid bölümü bulunuyor.²²

Hep ifade edilen **1166/67 tarihleri Yesevi'nin ölümü değil**, Çilehane'ye giriş tarihidir.

Buna göre 1166+63= 129/130 yaşında vefat etti diyebiliriz. O da 1229/1130 yıllarına tekabül eder.

Yesevi'nin Vefat Tarihi

"Erenlerden feyz ve fetihler alamadım

Yüzyirmibeşe girdim bilemedim

Hak Teâlâya ibadetlerimi yapamadım.

İşitip okuyup yere girdi kul Hoca Ahmed"²³

Mevlana Hüsameddin Allâme-i Sıgnaki, risalede; Hoca Ahmet Yesevi "**Uzun ömr-i şerifleri 130 ya da 126 sene idi**"²⁴ diyor.

1166 tarihinde Çilehaneye girdiğine göre 1166 ? + 63 = 1229/1230 da vefat etmiştir.

- 1 **Erdoğan Ashyüce**; Türkistan İki Dünya Eşiği, Yeni Avrasya Yayınları, Ankara-2005, s. 246.
- 2 **Dosay Kenjetay**; Hoca Ahmed Yesevi'nin Ahlak Felsefesi, H.A.Y. **Deği Yayınları**, Ankara-2003, s. 19 (Pilyev'den nakil)
- 3 İslam Ansiklopedisi, M.E.B., İstanbul-1978, C. I, s. 210.
- 4 **Prof. Dr. Enver Konukçu**, Sayram ve Yesi, Milletlerarası Hoca Ahmed Yesevi Sempozyumu, 26-29 Mayıs 1993, Kayseri, s. 250.
- 5 **Ord. Prof. Dr. H. Z. Velidi Togan**, Umumi Türk Tarihine Giriş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fak. Yay. Nu: 1534, İstanbul-1970, II. Baskı, s. 18.
- 6 Erdoğan Ashyüce; a.g.e., s. 72.
- 7 **Mehmet Neşri**; Kitab-ı Cihan-Nüma, (Yay. F.R.Unat-M.A. Köymen), TTK, Ankara-1995, c. I, s. 11.
- 8 Enver Konukçu; a.g.m. s. 252.
- 9 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 73/5, Divan-ı Hikmet'ten Seçmeler, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. 1000 T.E.
- 10 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 69/15.
- 11 Prof. Dr. Kemal Eraslan, s. 98.
- 12 Dosay Kenjetay; a.g.e., s. 19.
- 13 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 73/5.
- 14 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 81/11
- 15 Dosay Kenjetay, a.g.e., s. 20 (Pilyev'da nakil)
- 16 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 83/5
- 17 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 85/6
- 18 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 87/7
- 19 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 99/14
- 20 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 99/15
- 21 Kemal Eraslan, a.g.e., s. 111/1
- 22 Erdoğan Ashyüce, a.g.e., s. 118
- 23 **Kemal Eraslan**, Ahmed Yesevi, Yesevilik Bilgisi, Ahmed Yesevi Vakfi, Ankara-1998, s. 80.
- 24 **Necdet Tosun** Ö. Hüsameddin Sıgnaki) Ahmed Yesevi'nin Menakıbı, İslam Araştırma Dergisi, Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı, İstanbul-1988, c. 3, sayı I, Ocak-Haziran 1998, s. 78.

